

Primerjalni narečni živalski frazemi na stičišču kultur¹

Mihaela Koletnik

Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenija, mihaela.koletnik@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.12.2022.10>

ISBN: 978-961-286-669-3

Prispevek obravnava primerjalne frazeme, ki imajo kot eno od sestavin poimenovanje za žival. Slovenski knjižni in narečni prekmurski frazemi so primerjani s frazemi v genetsko sorodnem hrvaškem jeziku. Ugotavljajo se podobnosti in razlike v slovenskih in hrvaških predstavah o primerljivosti človeka in živali. Zaradi družbenih in kulturnih razlik nematernim govorcem frazemi povzročajo veliko težav, njihovo nepoznavanje pa posledično vodi do omejene sporazumevalne zmožnosti.

Ključne besede: frazeologija, živalski frazemi, slovenščina, hrvaščina, prekmursko narečje.

The paper deals with comparative idioms, a component of which is the naming for animals. Slovene standard idioms and the Prekmurje dialectal ones are compared to idioms in the genetically related Croatian language. We find the same similarities and differences in Slovene and Croatian ideas concerning the comparability of the (hu)man and the animal. Due to social and cultural differences, idioms can cause significant difficulties to non-native speakers, and the latter's lack of knowing them can, consequently, lead to limited communication abilities.

Keywords: phraseology, animal idioms, Slovene, Croatian, Prekmurje dialect.

1 Uvod

Večkulturnost, družbena danost današnjega časa, lahko pomeni soobstoj več kultur na enem prostoru, mešanje kultur v družbi in na ravni posameznika, odprtost za druge in tuje kulture (Hladnik 2005: 11). Slovenski prostor je večkulturen že stoletja, saj so se tu srečevali pripadniki različnih

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*, vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

narodov, jezikov in izvorov. Ko razmišljamo o kulturi v jeziku, verjetno najprej pomislimo na slovensko kulturo, saj je jezik poleg književnosti ključni element nacionalne identitete. Po Kržišnikovi (2005: 70) so prav frazemi tisti del poimenovalnih sredstev, ki je na kulturno-jezikovni ravni najbolj samobiten. V njih se pojavljajo jezikovna sredstva in načini, ki jim dajejo sposobnost nanašati se na kulturo, zaradi česar imajo t. i. kulturno referenco in so sposobni odslikavati za dano jezikovno skupnost značilne poteze kulture v obliki jezikovnega znaka (prav tam). Nepoznavanje frazemov vodi do omejene sporazumevalne zmožnosti. Medtem ko maternim govorcem zmožnost priklica in ustrezne rabe frazemov iz spomina omogočajo kognitivne sposobnosti, nematernim govorcem take leksikalizirane jezikovne enote povzročajo veliko težav, in to predvsem zaradi družbenih in kulturnih razlik (Jakop 2003: 111).

V prispevku se osredinjamo na primerjalne frazeme, ki imajo kot eno od sestavin poimenovanje za žival. Sopostavili bomo slovenske knjižne in narečne prekmurske frazeme,² jih primerjali s frazemi v genetsko sorodnem hrvaškem jeziku, pri čemer se bomo oprli na slovar primerjalnih frazemov (Fink idr., 2006; slovenski del Erika Kržišnik), ter skušali odkriti podobnosti in razlike med njimi. Po Kržišnikovi (2008: 34) je namreč kontrastivni pristop ob etnolingvističnem in lingvokulturološkem eden od treh med seboj sicer povezanih, a metodološko različnih pristopov pri raziskovanju součinkovanja jezikovnih sredstev in kulture.

2 Narečna podoba Prekmurja

Prekmurje je nižinska, poljedelska pokrajina na skrajnem severovzhodnem delu Slovenije ob meji z Avstrijo in Madžarsko na levem bregu reke Mure, po kateri je dobila tudi ime. Prekmursko narečje, ki se govori v Prekmurju, ob zgornji Rabi v okolici Monoštra na Madžarskem ter v nekaj vaseh

² Vir za slovenske knjižne frazeme so nam bili Kebrov *Slovar slovenskih frazemov* – SSF (2011), *SSKJ 2* (<http://www.sskj2.si/>) in korpus *Gigafida 2* (<https://viri.cjvt.si/gigafida/>); narečno gradivo je bilo pridobljeno s terensko raziskavo v desetih raziskovalnih točkah (v Kupšincih, Murški Soboti, Vanči vasi, Čepincih, Gornjih Petrovcih, Ivanovcih, Krašičih, Pečarovcih, Vadarcih in na Gornjem Seniku), in sicer z anketno metodo s pomočjo vprašalnice, ki jo je tvoril nabor 223 pomensko razloženih knjižnih frazemov s sestavino za žival. Vse kraje, vključene v mrežo raziskovalnih točk, slovenska dialektologija uvršča v prekmursko narečje panonske narečne skupine, katerega temeljne glasoslovne značilnosti so že bile opisane (Koletnik 2008: 9–16).

ob slovensko-avstrijski meji v Avstriji, slovenska dialektologija uvršča v panonsko narečno skupino. Zaradi številnih in ostrih razdelitev Prekmurja vse do 18. stoletja so se na tem območju oblikovala tri temeljna podnarečja: severno – goričko (ob zgornji Ledavi in v Porabju), osrednje – ravensko (od Cankove prek Murske Sobote do Filovcev in Kobilja) in južno – dolinsko (vzdolž Mure). Med seboj se razlikujejo po mlajših prekmurskih razvojih, ki se kažejo zlasti v (1) različnih odrazih za dolgi in kratki *a*, (2) v razvoju končnega *-l* v *-o* ali *-u* in (3) v izgovoru zvočnika *j*, ki se v južnem in delu vzhodnega osrednjega podnarečja izgovarja kot *j*, sicer kot *dj*, *g*, *k* ali *dž*, medtem ko so starejši glasoslovni in oblikoslovni razvoji dokaj enotni.

Prekmursko narečje nima tonemskih nasprotij, imajo pa kolikostna; naglašeni samoglasniki so dolgi ali kratki, nenaglašeni samo kratki. Dolgi in kratki naglašeni zlogi so možni v vseh besednih zlogih večzložnih besed. Izvedena sta bila oba splošnoslovenska naglasna premika (*zlâto* → *zlatô*, *ôko* → *okô*, *dûšà* → *dúša*), naglašeni so *e*, *o* in *a* pred nekdanjimi kratkimi zadnjimi naglašeni zlogi (*žèna*, *nòga*, *mègla*), po terciarnem premiku so v posameznih primerih naglašeni samoglasniki v odprtih zlogih (*viùja*), naglašeni so samoglasniki (tudi v predponah in predlogih) po umiku naglasa s kratkega zloga (*bògat*, *nàbrali*, *prìnas*) ter samoglasniki v besednih oblikah, analogičnih po osnovni. Ohranjena sta novi cirkumfleks v obrazilu *-ec* in *-ek* ter zgodaj podljšani novi akut v obrazilu *-je*: *Štuhéc*, *lakét*; *korenjé*. Prekmurski samoglasniški vokalni sistem je monoftongično-diftongičen. Dolgi široki praslovanski samoglasnik *jat* se je zožil in diftongiral v dvo-glasnik *ej*, z njim pa se je kot fonološki par zožil tudi praslovanski dolgi *o* in se diftongiral v dvoglasnik *ou*. Posebnost prekmurščine so še sprednja zaokrožena samoglasnika *ü* za *u* in *ö* za *e* ter *u* v položaju ob zvočnikih *v* in *r*, *u* za samoglasniški *l*, dolgi ozki *e* za praslovanski stalno dolgi polglasnik ter onemitev ali prehod velarnega pripornika *x* v *j*, odvisno od glasovne sosesčine.

Posebnosti v prekmurskem oblikoslovju so končnica *-i* v dajalniku in mestniku ednine moške sklanjatve (*bràti*, *pri bràti*), v množini je ohranjeno podaljševanje osnove z *-je* (*lasjé*), pred končnico *-je* pa se osnova pogosto podaljšuje še z *-ov-* (*zobóuvge*). Edninska orodniška ženskospolska končnica se glasi *-ov* (*z màterjof*). Dvojina je trdno ohranjena pri vseh spolih. Pridevniška končnica *-i* ne izraža določnosti, ob mehki pridevniški sklanjavi (*fsèga*) je ohranjena še trda pridevniška sklanjatev (*máloga*). V sedanjiški glagolski spregatvi se v prekmurščini v prvi osebi dvojine ohranja osebilo *-va* za moški in *-ve* za ženski spol, pogosta pa je še tvorba ponavljalnih glagolov s sedanjiško pripono *-je* (*placùvlen*, *lèčen*).

3 Nabor primerjalnih frazemov s poimenovanji za živali

Frazemi, predstavljeni v tem prispevku,³ ubesedujejo odnos človeka do česa, njegova čustva, sposobnosti, dejanja, (telesno in duševno) stanje, bojazni, človeške lastnosti, značilnosti, telesne napake, in sicer: *domišljavost, napihnjenost, vzvišenost, ošabnost*:⁴ kot petelin [na gnoju]⁵ – kao puran [hodati, ponašati se itd.]⁶ – kak kokot [na gnoju]; *strah, preplašenost*, v hrvaščini *obup, žalost*: kot polit cucek (kot mokra kura, kot polita kura) – kao posrani golub [izgledati, držati se, osjećati se itd.] – kak poscani cucek; *bojazljivost, strahopetnost*: spat kot zajec – spavati kao zec – spati kak zavec; bežati (zbežati) kot zajec – trčati (juriti) kao zec – bežati (vuji) kak zavec; *vneto, vztrajno borbenost*: boriti se kot lev – boriti se kao lav – –; boriti se kot levinja – boriti se kao lavica –; *brezskrbnost, svobodnost*: biti prost (svoboden) kot ptič (ptiček) na veji – <slobodan> kao ptica (ptičica) <na grani> – biti fraj kak ftič (ftiček) na vejki; *čilost*: kot preroben – svjež kao riba – –; *debelost*: debel kot prašič (pujs) – debeo kao prasac (prase) – debel kak prašič; debel kot svinja (polh) – debeo kao svinja – debel kak čoka ‘svinja’ (krava, kobila); zrediti se kot prašič (pujs) – udebljati se (utoviti se) kao prasac (prase) – –; zrediti se kot svinja – udebljati se (utoviti se) kao svinja – –; *delavnost*: delati (garati) kot konj – raditi kao konj – delati kak konj (bik, magariac, somar, mula, kobila); delati (garati) kot [črna] živina – raditi kao životinja – delati kak živina (govedo); delati (garati) kot vol – raditi (tegliti) kao vol – delati kak junec; delati kot mravlja – raditi kao crv – delati kak črv; delati kot mravlja – raditi kao mrav – –; *zdogočasenost* ali *zaspanost*: – – zijevati kao slon – –; – – zijevati kao som – –; *oglašanje, močno, neprijetno vpitje*: dreti se kot sraka (šoja, opica, ptič v precepu, jesihar) – derati se kao jarac (vol) – dreti se (zevati) kak sraka (vrana, opica); *spretnost, okretnost*, v

³ Narečno gradivo so pod mentorstvom Mihaele Koletnik zbrale Ana Sobočan ter Martina in Barbara Zákocs.

⁴ Frazemi so predstavljeni v naslednjem zaporedju: slovenski knjižni frazem – hrvaški knjižni frazem – narečni prekmurski frazem.

⁵ V prispevku navajamo slovenske frazeme v osnovni, izhodiščni slovarski obliki. Sestavine označujemo, kot je to v SSF: v okroglih oklepajih () so zamenljive sestavine, v oglatih [] pa fakultativne sestavine. Spremenljivih glagolskih oblik (različic) iz ponazarjalnega gradiva ne navajamo.

⁶ Sestavine hrvaških frazemov označujemo, kot je to v Hrvatsko-slavenskem rječniku poredbenih frazema: v okroglih oklepajih () so zamenljive sestavine, v lomljenih < > fakultativne sestavine, v oglatih [] pa navedek najpogostejšega okolja, v katerem se uporablja frazem.

hrvaščini tudi *hitrost*: zvijsati se kot jegulja – brz kao jegulja – –; *veliko hitrost*: hiter kot blisk (strela, raketa, misel) – brz kao zec – bister kak zavec (srna, veverica); *hrabrost, pugum*: hraber (pogumen) kot lev – hrabar kao lav – –; – – hrabra kao lavica – –; *izmučenost (po dolgem in naporjem delu)*: – – naraditi se (namučiti se) kao pas – –; *jezo, bes*: besen (jezen) kot ris – bijesan kao bik – besen konj (ris, osa); jezen kot pes – ljut kao pas (pašče, pseto) – –; besen (jezen) kot ris – bijesan (ljut) kao ris (zmija, guja) – besen kak ris; sikati kot kača – siktati kao zmija – sikati kak kača; *požrešnost, nenasitnost*: žreti kot svinja (prasec, prašič, prase) – jesti (žderati) kao svinja – žreti (jesti) kak prašič (krava); *miroljubnost, dobrodušnost*: pohleven (krotek) kot jagnje (ovca, ovčica) – miran kao janje – –; krotek kot ovca (ovčica, jagnje) – krotak kao ovca – –; *lakoto*: lačen kot pes – gladan kao pas – lačen kak pes (svinja); lačen kot volk – gladan kao vuk – lačen kak volk; *lenobo*: len kot fuks (trot, pes) – lijen kao buba – manjasti kak <mali> maček <na soncu>; *ljubosumje*: ljubosumen kot pes – ljubomorani kao pas (pašče, pseto) – –; *mirnost, zadržanost*: – – miran kao bubica – –; *množičnost*: biti *koga, česa* kot mravelj – ima *koga* kao mrava (kao kusihi (kusatih)) pasa – biti *koga, česa* kak mravelj; *moč*: močen (moćan) kot bik (konj, medved, vol) – jak kao bik – moćen (krepek) kak bik (konj, lev, junec); *neslišnost*: tih kot miš (miška) – tih kao bubica – tihi kak miš; *(uporno) molčečnost*: molčati kot riba – šutjeti kao riba – biti tiho kak riba; *nadležnost, vsiljivost*: siten kot [podrepna] muha – dosadan kao muha (krpelj, stjenica, uš) – dosaden kak muha (sumič, vuš); *nagnetenost, natrpanost, stisnjenost* (v prostoru, prevoznem sredstvu ipd.): stisnjen (nagneten, naložen, natrpan) kot sardine [v konzervi] – zbijeni (stisnuti, nabijeni i sl.) kao sardine <u konzervi> – naklaćeni (stisnjeni) kao sardine (ribe, sardelice) v konzervi; *(majhno) ješčnost*: jesti kot ptićek (vrabćek) – jesti kao ptica (ptićica, vrabac) – jesti kak pišće (mali maček); *na slepo, brez premisleka, v hrvaščini naključno, nenaćrtovano (naleteti na kaj, najti kaj)*: kot slepa kura [zrno] – kao ćorava kokoš (*naići na što, naći što* itd.) – kak slepa kura; *neodloćnost, previdnost*: hoditi (vrteti, sukati, smukati se) kot maćek (maćka) okrog vroće (vrole) kaše – vrtjeti se (motati se, obilaziti) *oko koga, oko ćega* kao maćak oko vruće kaše – hoditi *okoli koga, ćesa* kak maćek okoli vrole kaše; *neprimernost (za kaj)*: pristaja (prilega, poda se) *komu kaj* kot kravi sedlo – pristaje (stoji) kao kravi (magarcu) sedlo *komu što* – pasati *komu kaj* kak kravi sedlo; pristaja (poda se) *komu kaj* kot svinji sedlo – pristaje (stoji) kao krmaći sedlo *komu što* – pasati *komu kaj* kak prasici sedlo; *laganje*: lagati kot pes [teće] – lagati kao pas (pseto) – lagati se kak pes

beži,⁷ *nerodnost, okornost, nespretnost*: obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom – ponašati se kao slon u staklani (trgovini porculana) – kak slon v porcelanasti trgovini; *neumnost*: neumen kakor konj – glup kao konj – nori (zabiti) kak bik; neumen kot tele – glup kao tele – nori (zabiti) kak tele; zabit (neumen) kot vol – glup kao vol – nori (zabiti) kak junec;⁸ gledati (zijati) kot tele (bik) v nova vrata – gledati (buljiti) kao telac – gledati kak bik (zabodeni junec); gledati (zijati) kot tele (bik) v nova vrata – gledati (buljiti) kao tele <u šarena vrata> – gledati (zijati) kak tele (bik) v nove dveri; *težek, brezizhoden položaj*: – – kao pas na lancu – –; *obžalovanje*: – – žao je kao psu *komu* – biti žal kak tistemu psu, kateri jih je devet skotil; *osamljenost, bedo*: sam kot pes – sam kao ćuk – –; poginiti kot pes <za plotom> – umrijeti kao pas (pseto) <uz tarabu> – crkniti kak konj; *pijanost*: napiti se kot krava (žolna, svinja, [božja] mavra, živina) – napiti se kao deva (smuk, stoka, svinja, zvijer) – napiti se kak krava; pijan kot krava (žolna, muha, [božja] mavra) – pijan kao deva (smuk, zvijer) – pijani (zalijani) kak krava (kura, tele); pijan kot živina – pijan kao stoka – pijani kak mara; pijan kot svinja – pijan kao svinja – pijani kak svinja; *prekomerno pitje*: piti kot krava (žaba, žolna, [božja] mavra, živina) – piti kao deva (smuk) – piti (napajati se) kak krava (žolna, žaba); *plahost, plašnost*: plašen kot srna – plah kao srna – boječlavi kak srna; plašen kot zajec – plašljiv kao zec – boječlavi (sprestrašeni) kak zavec; *počasnost*: lesti (hoditi) kot polž – kretati se (hodati) kao kornjača – vleći se kak polž; počasen kot polž – spor kao puž – pomaleći kak polž; lesti (hoditi) kot polž – vući se (miljeti) kao puž – vleći se kak polž;⁹ *neugodno, slabo počutje*, v hrvaščini še *težko situacija*: počutiti se kot riba na suhem – osjećati se kao riba na suhom – počutiti se kak riba na suhem; *ugodno, prijeto počutje*, v hrvaščini še *iznajdljivost v določeni situaciji*: počutiti se kot riba v vodi – osjećati se kao riba u vodi – počutiti se kak riba v vodi; *ponižnost, pokornost*: ponižen kot pes – ponizan (pokoran) kao pudlica – –; *mehansko ponavljanje (brez razumevanja)*: ponavljati kot papiga – ponavljati kao papiga – ponavljati kak papagaj; *pridnost, marljivost*: priden (marljiv) kot mravlja (mravljica) – marljiv kao mrav (crv, krtica) – vrli kak mravlja (mravljica, pes); priden (marljiv) kot čebela – marljiv kao pčela – vrli kak fčela; priden (marljiv) kot

⁷ V prekmurščini se v enakem pomenu uporablja še frazem *lagati kak lisica*.

⁸ V slovenščini se neumnost pripisuje še črnemu teletu, kravi, kozi, ovci, kokoši, kuri in kameli (vir: *Gifafida 2.0*), v narečju pa še govedu, somarju, kozi in kokoši.

⁹ V prekmurščini se v pomenu 'zelo počasi hoditi (navadno po prekomernem uživanju alkohola)' uporablja frazem *vleći se kak kača*.

čebelica– marljiv kao pčelica – vrli kak fčelica; *privilegiranost*: zaščiten kot medved – zaštićen kao medvjed <na Plitvicama> – zaščiteni kak <kolečvski> medved (koloradski hrošč); *privlačnost, zanimivost česa*: lepiti se (iti) na *koga, kaj* kot muhe na med – pohrliti/hrliti kao muhe (muha) na med (lijepak) – lepiti se na *koga, kaj* kak muhe na med; lepiti se (iti) na *koga, kaj* kot muhe na med – lijepiti se kao pčela (pčele) na med *na koga, na što* – lepiti se na *koga, kaj* kak muhe na med; *radovednost*: – – radoznao (znatiželjan) kao svraka – –; *medsebojno ljubezen, razumevanje*: biti kot dva golobčka – živjeti kao dva goluba (kao golub i golubica, kao golubovi) – biti kak dva golobčka; *veliko rodovitnost*: množiti (ploditi, razmnoževati) se kot zajci – množiti se (razmnažati se) kao zečevi (kunići) – ploditi se kak zavci (podgani); *nelagodnost, neugodje*: rdeč kot kuhan rak (puran) – crven kao rak – rdeči (repeči) kak kuhani rak; zardeti kot kuhan rak – pocrvenjeti kao rak – –; *osivelost*: siv kot ovca – sijed kao ovca – –; *siromaštvo*: reven kot cerkvena miš – siromašan (gol) kao crkvena miš – siromašen (suhi) kak cerkvena miš; *mokrost*: moker kot miš (cucek) – moker kao miš – moker kak miš (riba); *pretirano skrb*: bdeti kot koklja [nad kom, čim] – čuvati kao kvočka piliće *koga, što* – –; *sitost*: sit kot boben – sit kao puh – –; *slabovidnost*: slep kot kura – slijep kao kratica – slepi kak kura; *grobost*: tepsti *koga* kakor vola – istući/tući (namlatiti (izmlatiti)/mlatiti i sl.) kao vola u kupusu *koga* – narezati *koga* kak bika; pretepsti (prebutati, premlatiti) *koga* kot mačka (psa) – istući (pretući, prebiti i sl.) kao mačku (psa) *koga* – zbiti *koga* kak <malega> mačka (psa); ubiti *koga* kot mačka (psa) – ubiti kao mačku (psa) *koga* – ubiti (dol ustreliti) *koga* kak mačka (psa); zadaviti kot mačka *koga* – zaklati kao pile *koga* – –; ubiti (ustreliti) *koga* kot zajca (kot <steklega> psa) – ubiti (upucati i sl.) kao zeca *koga* – zbiti *koga* kak zavca; *trden spanec*: zaspasti (spati) kot polh – zaspasti (spavati) kao puh (hrček) – spati kak hrček (mali maček, medved); *sovraštvo, nerazumevanje, prepirljivost*: gledati se (biti, prepirati se) kot pes in mačka – slagati se kao pas i mačka – biti (gledati se, imeti se rad, živeti) kak pes pa maček;¹⁰ *suhost*: suh kot glista (pes, pajek) – mršav kao glista (pas, komarac) – sloki kak (štrigljavica, uš, sumič); *škodoželjnost*: – – smijati se kao hijena – smejati se kak hijena; *tajenje, prikriivanje*: skrivati (tajiti) *kaj* kot gad noge – skrivati (kriti) kao guja noge *koga, što* – –; skrivati (tajiti) *kaj* kot kača noge – skrivati (kriti) kao zmija noge *koga, što* – –; *trmoglavost*: trmast kot osel (mula)

¹⁰ V prekmurščini se v enakem pomenu uporablja tudi frazem *imeti rad koga kak svinja nož*.

– tvrdoglav kao magarac – trmasti kak somar (mula, bik); *utrujenost*: utrujen (zmatran) kot pes – umoran kao pas (pseto) – truden (zmantrani) kak pes (konj); ¹¹ *umazanost, nemarnost*: umazan kot prašič – prljav kao prasac – zamazani (grdi) kak svinja; umazan kot svinja – prljav kao svinja – zamazani (grdi) kak svinja; *pretiran, nepotreben strah pred nevarnostjo, neprijetnostjo*: prenašati *kaj* kot mačka mlade – premještati (prenositi) kao mačka mlade *što* – nositi (prekladati) *kaj* kak mačka (maček) mlade; *vitkost*: vitka kot srna – vitka kao srna – –; *neprijeten vonj, smrad*: smrdeti kot dihur (kozel) – smrdjeti (zaudarati) kao tvor – smrdeti kak tor (dök, kanžar, krava, golob, mrtva riba); *zajedavstvo*: držati (prijeti) se kot klop (kože) *koga, česa* – priljepiti se kao krpelj *uz/za koga, uza/za što* – držati se *koga, kaj* kak klešč; *zaljubljenost*: zaljubiti se v *koga, kaj* do ušes – zaljubiti se kao pseto – –; zaljubljen do ušes [*v koga/kaj*] – zaljubljen kao pseto – –; *zapleten, neugoden položaj oz. brezuspešno prizadevanje za rešitev iz njega, v hrvaščini pa zmedenost (tudi v težki, zapleteni situaciji)*: kot muha v močniku (biti, sukati se, tičati, čofotati ipd.) – zaplesti se (splesti se) kao pile u kučine – –; *zbežanost, nepremišljenost*: letati kot muha (kura) brez glave – juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave – letati kak kokoš (tele) brez glave; *dobro zdravje*: zdrav kot riba – zdrav kao bik – zdrav kak konj (riba, riba v vodi); (*pretirano*) *zgovornost, jezikavost*: imeti jezik kot krava rep – imati jazik kao krava rep – imeti <dolgi> jezik kak krava rep; ¹² *zvestobo*: zvest kot pes – vjeran kao pas (pseto) – zvest kak pes; *zvitost*: zvit kot lisica – lukav kao lisica – prefrigani kak lisica; *živčnost, nervozo*: – – šetati (hodati) kao lav u kavezu – –; nervozen (živčen) kot pes – nervozan kao pas – –; *dolgo življenje*: – – živjeti kao kornjača – –; *življenje na tuj račun*: – – živjeti kao trut – –.

4 Analiza frazeološkoga gradiva

Na podlagi primerjanega gradiva (knjižno slovensko – knjižno hrvaško – narečno prekmursko) se da glede na pomensko, motivacijsko in oblikovno raven določiti naslednje skupine frazemov:

1. frazemi, ki so v knjižni slovenščini, hrvaščini in prekmurskem narečju identični na pomenski, motivacijski (podoba) in oblikovni ravni, npr:

¹¹ V prekmurščini se v enakem pomenu uporablja tudi frazem *crknjeni kak konj*.

¹² V prekmurščini se v enakem pomenu uporabljajo še frazemi *imeti gobec kak krava, imeti gobec kak krava rep, imeti gobec kak krava rit*.

spati kot zajec – spavati kao zec – spati kak zavec; debel kot prašič – debeo kao prasac – debel kak prašič; lačen kot volk – gladan kao vuk – lačen kak volk; pristaja (prilega, poda se) *komu kaj* kot kravi sedlo – pristaje (stoji) kao kravi sedlo *komu što* – paše *komu kaj* kak kravi sedlo; imeti jezik kot krava rep – imati jazyk kao krava rep – imeti <dolgi> jezik kak krava rep; pijan kot živina – pijan kao stoka – pijani kak mara; pijan kot svinja – pijan kao svinja – pijani kak svinja; plašen kot srna – plah kao srna – boječlavi kak srna; počasen kot polž – spor kao puž – pomaleči kak polž; priden (marljiv) kot mravlja – marljiv kao mrav – vrlji kak mravlja; priden (marljiv) kot čebela – marljiv kao pčela – vrlji kak fčela; reven kot cerkvena miš – siromašan (gol) kao crkvena miš – siromašen (suhi) kak cerkvena miš; moker kot miš – moker kao miš – moker kak miš; pretepsti (premlatiti ipd.) *koga* kot psa – istući (pretući, prebiti i sl.) kao psa *koga* – zbiti *koga* kak psa; ubiti *koga* kot psa – ubiti kao psa *koga* – ubiti (dol ustreliti) *koga* kak psa; trmast kot osel – tvrdoglav kao magarac – trmasti kak somar; umazan kot svinja – prljav kao svinja – zamazani (grdi) kak svinja; zvest kot pes – vjeran kao pas – zvesti kak pes; zvit kot lisica – lukav kao lisica – prefrigani kak lisica.

2. Frazemi, ki imajo v knjižni slovenščini, hrvaščini in prekmurskem narečju identičen pomen in obliko, razlikujejo se v podobi, npr.: besen (jezen) kot ris – bijesan kao bik – besen kak konj; len kot fuks – lijn kao buba – manjasti kak <mali> maček <na soncu>; zdrav kot riba – zdrav kao bik – zdrav kak konj; jesti kot vrabček – jesti kao vrabac – jesti kak pišče (mali maček); letati kot kura brez glave – juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave – letati kak kokoš (tele) brez glave.
3. Frazemi, ki so v knjižni slovenščini, hrvaščini in prekmurskem narečju identični v pomenu, razlikujejo se na motivacijski in/ali oblikovni ravni, npr.: lesti kot polž – kretati se kao kornjača – vlečiti se kak polž.
4. Frazemi, ki imajo v knjižni slovenščini, hrvaščini in prekmurskem narečju identičen pomen in obliko, v hrvaščini se razlikujejo v podobi, npr.: dreti se kot sraka – derati se kao jarac – dreti se (zevati) kak sraka; siten kot [podrepna] muha – dosadan kao krpelj – dosaden kak muha; napiti se kot krava – napiti se kao deva – napiti se kak krava; pijan kot krava – pijan kao deva – pijani (zaližani) kak krava; piti kot krava – piti kao deva – piti (napajati se) kak krava; lepiti se (iti) na *koga*, *kaj* kot muhe na med – lijepiti se kao pčela (pčele) na med na *koga*, na *što* – lepiti na *koga*, *kaj* kak muhe na med; slep kot kura – slijep kao krtica – slepi kak kura.

5. Frazemi, ki so v knjižni slovenščini, hrvaščini in prekmurskem narečju identični v pomenu in podobi, v hrvaščini se razlikujejo v obliki, npr.: biti prost (svoboden) kot ptič na veji – <slobodan> kao ptica <na grani> – biti fraj kak ftič na vejki; biti *koga*, *česa* kot mravelj – ima koga *kao* mrava – biti *koga*, *česa* kak mravelj; gledati (zijati) kot tele (bik) v nova vrata – gledati (buljiti) kao tele <u šarena vrata> – gledati (zijati) kak tele (bik) v nove dveri; biti kot dva golobčka – živjeti kao dva goluba – biti kak dva golobčka; držati (prijeti) se kot klop (kože) *koga*, *česa* – priljepeti se kao krpelj *uz/za koga*, *uza/za što* – držati se *koga*, *kaj* kak klešč.
6. Frazemi, znani v hrvaškem, ne pa tudi v slovenskem kulturnem prostoru, npr.: *šetati (hodati) kao lav u kavezu* ‘nervozno se sprehajati v različnih smereh’; *zijeovati kao slon* (kao som) ‘močno zehati’;¹³ *živjeti kao kornjača* ‘zelo dolgo živeti’.
7. Frazemi, ki so v knjižni slovenščini in hrvaščini identični na pomenski, motivacijski (podoba) in oblikovni ravni, v prekmurščini pa se razlikujejo v podobi, npr.: jesti kot ptiček – jesti kao ptičica – jesti kak pišče (mali maček); napiti se kot svinja – napiti se kao svinja – napiti se kao krava; zaspati (spati) kot polh – zaspati (spavati) kao puh – spati kao hrček (mali maček, medved); umazan kot prašič – prljav kao prasac – zamazani (grdi) kao svinja; neumen kakor konj – glup kao konj – nori (zabiti) kao bik (govedo, junec, somar), obliki, npr.: ubiti (ustreliti) koga kot zajca (kot <steklega> psa) – ubiti (upucati i sl.) kao zeca *koga* – zbiti *koga* kao zavca; molčati kot riba – šutjeti kao riba – biti tiho kao riba ali pa v panonskem prostoru niso znani, npr.: boriti se kot lev – boriti se kao lav – –; ljubosumen kot pes – ljubomorán kao pas – –; siv kot ovca – sijed kao ovca – –; skrivati (tajiti) *kaj* kot kača (gad) noge – skrivati (kriti) kao zmija noge *koga*, *što* – –; nervozen (živčen) kot pes – nervozan kao pas – –; skrivati (tajiti) *kaj* kot gad noge – skrivati (kriti) kao guja noge *koga*, *što* – –.
8. frazemi, ki so v knjižni slovenščini in knjižni hrvaščini identični v pomenu in obliki, razlikujejo se v podobi, v narečju pa ali niso znani, npr.: sam kot pes – sam kao ćuk – –; ponižen kot pes – ponizan (pokoran) kao pudlica – –; sit kot boben – sit kao puh – –; jezen kot pes – ljut kao pašče – –.

¹³ Korpus *Gigafida 2.0* v istem pomenu izkazuje frazema *zehati kot krap* in *zehati kot lenivci pred ogledalom*.

9. frazemi, ki so v knjižni slovenščini in hrvaščini identični v pomenu, razlikujejo se v podobi in obliki, v narečju pa niso znani, npr.: kot pre-rojen – svjež kao riba – –; zaljubljen do ušes [v *koga/kaj*] – zaljubljen kao pseto – –.
10. Frazemi, ki so v prekmurščini in hrvaščini identični na pomenski, motivacijski (podoba) in oblikovni ravni, v knjižni slovenščini pa se razlikujejo v podobi, npr.: delati kot mravlja– raditi kao crv – delati kak črv; hiter kot blisk (strela, raketa, misel) – brz kao zec – bister kak zavec (srna, veverica); siten kot [podrepna] muha – dosadan kao uš – dosaden kak vuš; suh kot pajek (glista) – suh kao komarac – sloki kak sumič, ali pa niso znani: – – smijati se kao hijena – smejati se kak hijena.
11. frazemi, ki so v prekmurščini in hrvaščini identični v pomenu in podobi, razlikujejo se v obliki, v knjižni slovenščini pa niso znani: – – žao je kao psu *komu* – biti žal kak tistemu psu, kateri jih je devet skotil.

Izsledki analize tu predstavljenega frazeološkega gradiva kažejo, da so predstave o primerljivosti človeka in živali v slovenski in sosednji (genetsko bližnji) hrvaški skupnosti enake samo do neke mere.

V vseh v razpravi upoštevanih jezikih se bojzljivost, strahopetnost in velika rodovitnost človeka povezujejo z *zajcem*, nerazumevanje in sovražstvo se povezujeta z *mačko* in *psom*, pretirana zgovornost in jezikavost z dolžino *kravjega repa*, medsebojna ljubezen in razumevanje z *golobom*, laganje in podrejenost (manjvrednost) človeka s *psom*, brezskrbnost se povezuje s *ptico*, debelost s *prašičem* in *svinjo*, neprimernost (za kaj) s *kravo* in *svinjo*, mokrost z *mišjo*, množičnost z *mravljo*, natrpanost s *sardinami*, neumnost s *teletom* in *volom*, nelagodje s (*kuhanim*) *rakom*, neprijeten vonj z *dihurjem*, delavnost s *konjem* in *volom* (primerjava s *črvom* v tem primeru je izpričana samo v hrvaščini in prekmurščini); nadrejenost (človeka) z *mačko*, *psom* in *zajcem*. Lačnega človeka se primerja z *volkom* in *psom*, požrešnega s *svinjo* ali *prašičem*, jeznega z *risom*, (uporno) molčečega z *ribo*, močnega z *bikom*, utrujenega s *psom*, okornega in nespretnega s *slonom*, pijanega s *svinjo* in *govejo živino*, nadležnega s (*podrepno*) *muho* (samo v hrvaščini in prekmurščini tudi z *ušjo*), plašnega s *srno* in *zajcem*, počasnega s *polžem*, trmastega z *oslom*, umazanega s *svinjo*, siromašnega s *cerkveno mišjo*, privilegiranega pa z *medvedom*. Tako v slovenski kot v hrvaški kulturi se v frazemih, ki ubesedujejo pridnega, marljivega človeka rabijo sestavine *mravlja*, *čebela* in *čebelica*. *Pes* je postal simbol zvestobe, *lisica* pa je postala simbol zvitosti.

Po drugi strani pa se v slovenskem kulturnem prostoru neumnost povezuje tudi z *bikom*, moč pa s *konjem* in *volom*. V narečju se velika rodovitnost povezuje še s *podgana*, utrujenost in jeza se povezujeta s *konjem*, bes se povezuje z *oso*, neprijeten vonj pa z *merjascem*, *kravo*, *golobom* in *mrtvo ribo*. S *kravo* se primerja požrešnega človeka v narečnih in pijanega v knjižnih frazemih. V slednjih se nelagodje ubeseduje tudi s sestavino *pura*, jeza s sestavino *pes*, neprijeten vonj pa s sestavino *kozel*. V hrvaškem kulturnem prostoru se jeznega, besnega človeka primerja tudi z *bikom*, *psom*, *kačo* in *gadam*, pijanega s *kamelo*, nadležnega s *klopom* in *stenico*, počasnega z *želvo*, marljivega s *krtico*, neprimernost (za kaj) se v hrvaških frazemih izraža tudi z zoonimom *osel*, množičnost pa z zoonimom *brezrepi psi*.

V frazeološkem izražanju so opazne še naslednje razlike. Medtem ko se v knjižni slovenščini in prekmurščini pri govorjenju o človeku, ki močno, neprijetno vpije rabi zoonim *sra*, slabovidnega človeka se primerja s *kuro*, domišljavega s *petelinom*, dobro zdravje človeka pa se povezuje z *ribo*, se v hrvaščini uporabljajo drugi zoonimi, in sicer: *kozel* in *vol* (*derati se kao jarac*, *derati se kao vol*), *krtica* (*slijep kao krtica*), *puran* (*hodati kao puran*) in *bik* (*zdrav kao bik*). Enako velja za ubesedovanje prekomernega pitja. V slovenskem kulturnem prostoru se uporabljajo zoonimi *krava*, *žaba* in *žolna*, samo v knjižnih frazemih še *božja mavra* in *živina*, v hrvaščini pa se prekomerno pitje povezuje s *kamelo* in *gožem* (*piti kao deva* (*smuk*)).

Glisto in *psa*, ki v knjižni slovenščini in hrvaščini simbolizirata suhost (*suh kot glista – mršav kao glista*; *suh kot pes – mršav kao pas*), v prekmurskih frazemih nadomeščajo *komar*, *štrigljavica* in *uš* (*sloki kak sumič* (*štrigljavica*, *uš*)), samo v knjižni slovenščini pa se za ubesedovanje tega pomena rabi še sestavina *pajek*. Majhna ješčnost, ki se v slovenskih knjižnih in hrvaških frazemih povezuje s *ptico* ali *vrabcem* (*jesti kot ptiček* (*vrabček*) – *jesti kao ptica* (*vrabac*)), se v prekmurščini izraža s sestavinama *piščanec* in *mali maček* (*jesti kak pišče* (*mali maček*)), nadrejenost človeka, ki se povezuje z *volom*, pa se v prekmurščini povezuje z *bikom*, samo v hrvaščini pa tudi s *piščancem* (*tepsti koga kakor vola – istući/tući* (*namlatiti* (*izmlatiti*)/*mlatiti i sl.*) *kao vola u kupusu koga – narezati koga kak bika*; *zaklati kao pile koga*); sestavine *konj*, *pes* in *polh*, ki se rabijo pri govorjenju o človeku, ki je neumen, životari ali trdo spi (*neumen kakor konj – glup kao konj*; *poginiti kot pes <za plotom> – umrijeti kao pseto*; *spati kot polh – spavati kao puh*), v prekmurskih frazemih nadomeščajo zoonimi *bik*, *konj*, *mali maček*, *medved* in *hrček* (*nori kak bik*; *crkniti kak*

konj; spati kak mali maček <na soncu> (medved, hrček). Zoonim *hrček* se za trdno spečega človeka uporablja tudi v hrvaščini (*spavati kao hrčak*).

Nekaterih stalnih primer, ki ubesedujejo borbenost, hrabrost, okretnost, miroljubnost in dobrodušnost, ljubosumje, pretirano skrb (za kaj) ter tajeenje, prikrivanje in ki se v knjižni slovenščini in hrvaščini povezujejo z *levom* in *levinjo*, *jeguljo*, *jagnjetom* in *ovco*, *psom*, *kokljo* in *gadam* ter *kačo* (*boriti se kot lev (levinja) – boriti se kao lav (lavica); hraber kot lev – hrabar kao lav (lavica); zvijati se kot jegulja – brz kao jegulja; pohleven (krotek) kot jagnje (ovca, ovčka) – miran kao janje, krotak kao ovca; ljubosumen kot pes – ljubomorán kao pas; bdeti kot koklja nad kom, čim – čuvati kao kvočka piliće koga, što; skrivati (tajiti) kaj kot gad noge – skrivati (kriti) kao guja noge koga, što; skrivati (tajiti) kaj kot kača noge – skrivati (kriti) kao zmija noge koga, što*), v prekmurskem narečju ni najti. Prav tako v narečju nismo zabeleželi frazemov, ki ubesedujejo osamljenost človeka, njegovo ponižnost ter sitost; v knjižni slovenščini so ti pomeni ubesedeni s sestavinama *pes* in *boben*, v hrvaščini pa s sestavinami *čuk*, *pudljica* in *polh*: *sam kot pes – sam kao čuk; ponižen kot pes – ponizan (pokoran) kao pudlica; sit kot boben – sit kao puh*.

Frazema, ki v hrvaščini in prekmurščini ubeseduje obžalovanje in je povezan s *psom* (*žao je kao psu komu – biti žal kak tistemu psu, kateri jih je devet skotil*), v knjižni slovenščini ni najti.

Za ubesedovanje lenobe se v vseh obravnavanih jezikih uporabljajo različni zoonimi. V knjižni slovenščini se tako lenoba povezuje s *fuksom*, *trotom* in *psom*, v hrvaščini z *bubo*, v prekmurščini pa z (*malim*) *mačkom* (*na soncu*): *len kot fuks (trot, pes) – lijen kao buba – manjasti kak <mali> maček <na soncu>*.

Nekaterih hrvaških stalnih primer, kot so npr.: *naraditi (namučiti se) kao pas, radoznao (znatiželjan) kao svraka, živjeti kao kornjača*, ki ubesedujejo izmučenost (po dolgem in napornem delu), radovednost ter dolgo življenje, v slovenščini ni najti.

5 Zaključek

Primerjalni frazemi, za katere Kržišnikova piše (2008: 39), da neposredno kažejo odnos do življenjskih okoliščin, v katerih se nahajajo rojeni govorniki in rojene govorki, so značilen vir za kulturološko interpretacijo, saj njihovo vzporejanje npr. pokaže, na osnovi katerih slik je nastal isti frazeološki pomen v različnih jezikih in ali so bile iste (ustaljene, resnične, domnevne,

pogosto tudi antropomorfno pripisane) lastnosti posamezne živali¹⁴ motivirajoče pri njihovem nastajanju.¹⁵ V knjižni slovenščini je tako npr. človek *močan kot bik* 'zelo močan', *rjove kot bik* 'močno rjove', *gleda kot bik v nova vrata* ali *kot zaboden bik* 'zelo neumno ali začudeno', medtem ko prekmurski človek, ki je prav tako *močen kak bik* in *buli/gleda/zija kak bik (v nove dveri)*, tudi *dela kak bik* 'zelo veliko, naporno in vztrajno' in je ob tem še *nori/zabiti kak bik* 'zelo nor, neumen' ter *trmasti kak bik* 'zelo trmast'. V hrvaščini je človek *bijesan kao bik* 'zelo jezen', *jak kao bik* 'zelo močan', *zdrav kao bik* 'popolnoma zdrav' ter živi, se obnaša *kao bik na gmajni* 'pretirano lahkotno, lenobno'. Slovenske predstave o primerljivosti človeka in živali so tako v primerjavi s predstavami v sorodnem hrvaškem jeziku precej različne, saj Slovenci in Hrvati biku pripisujemo samo eno skupno lastnost, tj. moč.

Nematerni govorci in nematerne govorke se morajo pomena in pogojev rabe frazemov naučiti, saj je sicer njihova sporazumevalna zmožnost omejena. Rigler Šilčeva ugotavlja (2011: 94, 97), da frazeološko kompetenco lažje pridobijo tisti oz. tiste, ki imajo boljše predznanje in visoko motivacijo (pri čemer je ves čas prisotno prevajanje iz maternega jezika v drugi/tuji jezik, frazeološki pomen pa ali zaznajo takoj ali sestavine frazema najprej razumejo v slovarskem pomenu in nato zaznajo frazeološki pomen ali pa frazema sploh ne razumejo) ter da je frazeologijo smiselno spoznavati v sobesedilu in ne v obliki izolirano podanih frazemov (slovarska oblika).

Viri in literatura

Željka FINK-ARSOVSKI idr., 2006: *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigara.

Miran HLADNIK, 2005: Z njihovimi ženskami se poročajte ali soočanje kultur v slovenskem zgodovinskem romanu. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 41. SSJLK. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 11–19.

Nataša JAKOP, 2003: Pragmatični frazemi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. *Jezi-koslovni zapiski* 9/2. 111–127.

– –, 2014: Živali v pragmatičnih frazemih: na primeru slovenščine. *Životinje u frazeološkom ruhu: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta*

¹⁴ Več o tem glej pri Koletnik (2019: v tisku).

¹⁵ Več o tem glej pri Fink Arsovski (2006: 14; prevod: E. Kržišnik).

u Zagrebu. Ur. Ivana Vidović. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta. 1–9. Dostopno na: http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Jakop%20za%20WEB.pdf; pridobljeno 6. 1. 2020.

Janez KEBER, 1996: *Živali v prispodobah 1*. Celje: Mohorjeva družba.

– –, 1998a: Raziskovanje slovenske frazeologije: živalski nazivi v frazeologemih. *Jezikoslovni zapiski 4*. 99–112.

– –, 1998b: *Živali v prispodobah 2*. Celje: Mohorjeva družba.

– –, 2006: Raziskovanje slovenske frazeologije – sedanje stanje in zasnova frazeološkega slovarja. *Jezikoslovni zapiski 6*. 81–116.

– –, 2011: *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Dostopno še na <https://fran.si/192/janez-keber-frazeoloski-slovar-slovenskega-jezika>.

Mihaela KOLETNIK, 2008: *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. (Mednarodna knjižna zbirka Zora; 60).

– –, 2017: Frazemi s sestavinama pes in maček v gornjeseniškem govoru. *Slovenistika 10*. Ur. Lukácsné Bajzek Mária. Budapest: ELTE BTK, Szlav Filológiai Tanszék. 87–102.

– –, 2019: Značilnosti živali in njihove vloge v narečnih živalskih frazemih. *Annales*. (V tisku.)

Korpus *Gigafida*², 2018. Ljubljana: Univerza in Ljubljani, Center za jezikovne vire in tehnologije. Dostopno na <https://viri.cjvt.si/gigafida/>; pridobljeno 6. 1. 2020.

Mihaela KOLETNIK, Tina ŠABEC, 2017: Frazemi s poimenovanji za domače živali v notranjskem zagorskem govoru. *Slavia Centralis 1/X*. 40–60.

Erika KRŽIŠNIK, 2005: Frazeologija v luči kulture. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi 41. SSJLK*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 67–81.

– –, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovstvo 53/1*. 33–47.

– –, 2013: Moderna frazeološka veda v slovenistiki. *Frazeološka simfonija: Sodobni pogledi na frazeologijo*. Ur. Nataša Jakop, Mateja Jemec Tomazin. Ljubljana: Založba ZRC. 15–26.

Antica MENAC, Željka FINK-ARSOVSKI, Radomir VENTURIN, 2003: *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, d.o.o.

Saša POKLAČ, 2004: Nekaj teoretičnih izhodišč o narečni frazeologiji in narečnih frazemih. *Jezikoslovni zapiski 10/2*. 137–145.

Katarina RIGLER ŠILC, 2011: Razumevanje frazemov pri učenju in poučevanju slovenščine kot drugega/tujega jezika. *Jezik in slovstvo 56/5–6*. 93–108.

*Slovar slovenskega knjižnega jezika*², 2014. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopno na <http://www.fran.si/>; pridobljeno 6. 1. 2020.

Elena SAVELIEVA, 2004: frazemi s pomenom 'piti' in 'biti pijan' v slovenskem in ruskem jeziku. *Jezikoslovni zapiski 10/1*. 93–106.

Vera SMOLE, 2014: Frazemi s poimenovanji za domače živali v slovenskem vzhodno-dolenjskem šentruperskem govoru. Dostopno na: http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Smole%20za%20WEB.pdf; pridobljeno 6. 1. 2020.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2007: Slovensko zoološko izrazje z vidika besedotvornih vzorcev in vrst. *Razvoj slovenskega strokovnega jezika* (Obdobja, 24). Ur. Irena Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 537–546.

– –, 2013: Medmeti kot sestavine frazemov. *Frazeološka simfonija: sodobni pogledi na frazeologijo*. Ur. Nataša Jakop idr. Ljubljana: Založba ZRC. 125–133.

Jože TOPORIŠIČ, 1973/74: K izrazju in tipologiji slovenske frazeologije. *Jezik in slovstvo* XIX/8. 273–279.

Summary

The present paper focuses of comparative idioms, a component of which is naming of animals. We contrast Standard Slovene idioms and the Prekmurje dialectal ones and compare them to the genetically related Croatian language. Here we make use of the dictionary of comparative idioms (*Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema* (2006); Slovenian part Erika Kržišnik) and determine the similarities and differences between them.

On the basis of the compared material it is possible to determine several groups of idioms when levels of meaning, motivation and form are taken into account, e.g.: idioms which are in Standard Slovene and Croatian and in the Prekmurje dialect identical at levels of meaning, motivation (image) and form (*lačen kot volk – gladan kao vuk – lačen kak volk* ‘very hungry’); idioms which in Standard Slovene and Croatian and in the Prekmurje dialect have identical meaning and form, but differ in image (*len kot fuks – lijen kao buba – manjasti kak <mali> maček <na soncu>* ‘very lazy’); idioms which are in Standard Slovene and Croatian and in the Prekmurje dialect identical in meaning, but differ at the level of motivation and/or form (*lesti kot polž – kretati se kao kornjača – vlečiti se kak polž* ‘to move very slowly’); idioms characteristic of Croatian but not the Slovene cultural space (*živjeti kao kornjača* ‘to have a long life’) etc.

Contrasting Standard Slovene idioms, those of the Prekmurje dialect and the Croatian ones shows which images generate the same idiomatic meaning in the abovementioned languages, and whether the same (established, real, alleged and frequently also anthropomorphically ascribed) characteristics of individual animals were motivational at the time of their creation. In Standard Slovene a person can be e.g. *močan kot bik* ‘very strong’, *rjove kot bik* ‘as making a loud roar’, *gleda kot bik v nova vrata* or *kot zaboden bik* ‘very stupid or surprised’, while a person from Prekmurje can alongside being *močen kak bik* and *buli/gleda/zija kak bik (v nove dveri)*, also *dela kak bik* ‘work a lot, strenuously and persistently’ and while doing this a person can also be *nori/zabiti kak bik* ‘crazy, stupid’ and *trmasti kak bik* ‘very stubborn (as a mule)’. In Croatian a person can be *bijesan kao bik* ‘very angry’, *jak kao bik* ‘very strong’, *zdrav kao bik* ‘very healthy’ and live and behave *kao bik na gmajni* ‘excessively idly, lazily’. We find

that the Slovene perception of the comparability between man and animal is quite different from the perception in the related Croatian language, since the Slovenes and Croatians ascribe one sole common feature, i.e. strength to the bull.

Due to some social and cultural differences, idioms can thus cause non-native speakers quite a lot of difficulties, and the non-natives' lack of knowing them can, consequently, lead to their communication abilities being limited.